

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 15 (28)

Суми – 2019

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i15.p60>

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФРАНЦІЇ

Маланчук Петро Михайлович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

Зуєва Олександра Миколаївна,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

Провідна роль у системі правоохоронних органів, які повинні підтримувати законність та правопорядок, охороняти права і законні інтереси громадян і держави, належать органам прокуратури. Франція посідає особливе місце у становленні й розвитку прокуратури. Батьківщиною цієї важливої державної інституції визнана саме Франція. Французька прокуратура виникла з потреб і інтересів королівської влади і потім стала невід'ємним атрибутом державної влади країн світу.

Прокуратура Франції це система органів, яка діє від імені держави, основною функцією якої є нагляд за дотриманням законодавства, прав і свобод людини та громадянина, та виконання інших функцій, визначених законодавством. Прокуратура підвідомча міністерству юстиції Франції, розміщена в структурі виконавчої гілки влади. Вищою посадовою особою відомства прокуратури Франції є Генеральний прокурор при Касаційному суді, який очолює систему загальних судів. При цьому суді діють також перший генеральний адвокат і 19 генеральних адвокатів. Усі вони є помічниками генерального прокурора, а не представниками сторін. Процесуальний статус прокурора й сама діяльність прокуратури регламентовані та регулюються законодавством Франції. Засновником французької прокуратури є Філіп IV, при якому вперше на законодавчому рівні були прописані повноваження прокуратури. Поняття «прокуратура» походить від латинського «procurator» - піклуюся, забезпечую, запобігаю.

В статті розглянуто основні принципи діяльності прокурора в кримінальному процесі Франції, досліджено історичний аспект розвитку прокуратури, проведено аналіз кримінально-процесуального законодавства Франції. В статті надано характеристику принципів діяльності прокурора у кримінальному процесі Франції, розглянуто основні способи оскарження вироків, що передбачені Кримінальним процесуальним кодексом Франції. Здійснено аналіз основних понять, що застосовуються в законодавстві щодо принципів діяльності прокуратури. Зроблено аналіз процесуальних відносин органів виконавчої влади та судової при співробітництві під час кримінального провадження.

Ключові слова: кримінальне процесуальне законодавство; практика застосування; представництво інтересів громадян і держави в судах; завдання та повноваження прокурора; органи прокуратури у Франції; Кримінальний процесуальний кодекс Франції.

Malanchuk P. M., Zueva A. N. The main principles of the prosecutor's activities in the criminal proceedings of France. The leading role in the system of law enforcement, which must support the rule of law and law, protect the rights and legitimate interests of citizens and the state, belong to the organs of the prosecutor's office. France has a special place in the formation and development of the prosecutor's office. The homeland of this important state institution is France itself. The French prosecutor's office emerged from the needs and interests of the royal authorities and then became an integral attribute of the state power of the countries of the world.

The Office of Public Prosecutor of France is a system of bodies acting on behalf of the state, whose main function is to supervise the observance of legislation, human and civil rights and freedoms, and fulfill other functions defined by law.

The Office of Public Prosecutor is subordinate to the Ministry of Justice of France, located in the structure of the executive branch of government. The highest official of the Office of the Prosecutor of France is the Attorney General at the Court of Cassation, who heads the system of general courts. The court also has the first general attorney and 19 general attorneys. All of them are assistant prosecutors, not representatives of the parties. The procedural status of the prosecutor and the very activities of the prosecutor's office are regulated and governed by the laws of France. The founder of the French prosecutor's office is Philip IV, where for the first time at the legislative level the powers of the prosecutor's office were prescribed. The term "prosecutor's office" comes from the Latin "procuro" - I take care, provide, prevent it.

The article examines the main principles of the activities of the prosecutor in the criminal process of France, examines the historical aspect of the development of the prosecutor's office, analyzes the criminal procedural legislation of France. The article gives a description of the principles of the prosecutor's activity in the criminal process of France, examines the main ways of appealing the sentences provided for by the French Code of Criminal Procedure. The analysis of the basic concepts used in the legislation concerning the principles of the work of the prosecutor's office is analyzed.

The analysis of the basic concepts used in the legislation concerning the principles of the work of the prosecutor's office is analyzed. An analysis of the procedural relations of the executive authorities and the court with cooperation during the criminal proceedings is made.

Keywords: criminal procedural legislation; application practice; Representation of citizens and state in courts; the task and powers of the prosecutor; Office of Public Prosecutor in France; Criminal Procedural Code of France.

Постановка проблеми. Основою будь-якої діяльності є встановлення ґрунтовних засад її здійснення. Адже, саме вони визначають основні напрями такої діяльності, окреслюють її межі, допомагають вибудувати цілі. Вірне формулювання принципів діяльності є запорукою її ефективності. Безумовно, прокуратура не є виключенням. На нашу думку, в умовах всеохоплюючої модернізації суспільства, законодавче закріплення основних принципів прокурорської діяльності є важливим та нагальним.

Стан дослідження. Теоретичною основою дослідження стали наукові праці вчених: Гуценко К.Ф., Молдован А.В., Михайленко О., Якубович Н.А., Трубицина Є.М та інших.

Метою статті є систематизація існуючих знань, формулювання, характеристика прокуратури та конкретних принципів прокурорської діяльності Франції.

Виклад основного матеріалу. Середньовічна Франція є однією із перших європейських країн, яка заснувала інститут прокуратури. Засновником цього інституту вважають Філіпа IV Красивого, на основі того, що саме він у 1302 р. видав ордонанс в якому було визначено статус прокурорів при судах [2, с. 85]. Однак науковець при дослідженні цього питання, а саме О. Михайленко вказує на те, що існував інститут прокуратури і раніше, але не був регламентований законодавством, правовий статус прокуратури було закріплено ордонансом короля у 1302 р. [4, с. 100]. У XII-XIII ст.ст. прокуратура

виконувала представницьку функцію, представляла вона лише інтереси короля у суді, і лише згодом набула знайомого нам вигляду (захист інтересів держави та суспільства в цілому).

Прокуратура підвідомча міністерству юстиції Франції, розміщена в структурі виконавчої гілки влади. Процесуальний статус прокурора й сама діяльність прокуратури регламентовані та регулюються КПК Франції, кодексом судової організації і ордонансом № 58-1270. [1]

На сьогоднішній день прокурор у Франції відіграє значну роль у державі, так як є її представником та відповідальним за обвинувачення. Стосовно злочинів невеликої тяжкості, то поліція може, за дорученням прокурора, самостійно вручити обвинуваченому повідомлення про підозру. Зазначене повідомлення прирівнюється до повістки в суд, адже містить в собі таку ж юридичну силу, як і повістка в суд. Якщо на думку прокурора факти підтверджують вчинення злочину, то він вирішує, виходячи із принципу доцільності, чи варто відкривати кримінальне провадження, або застосувати альтернативне провадження чи закрити справу без пред'явлення подальшого позову. [2]

В КПК Франції зазначено, що прокурор отримує заяви та скарги і вирішує, їхню подальшу долю. Стаття 40 КПК Франції, є основою двох фундаментальних принципів, якими користуються прокурори:

1) Принцип можливості (доцільності) дає прокурору можливість вирішити виходячи із юридичних та дискреційних підстав, порушувати кримінальну справу, стосовно вчиненого злочину чи ні;

2) Принцип монополії (виключного права) - надає прокурору виключно функцію підтримання державного обвинувачення[8].

Науковці доволі часто критикують обидва принципи в доктрині кримінального процесу, у зв'язку з підпорядкованістю прокурорів Міністру юстиції в силу ієрархічної побудови органів прокуратури. Міністр юстиції може видавати загальні вказівки щодо здійснення обвинувачення. Процесуальні дії прокурора, якщо він вирішив розпочати кримінальне переслідування залежать від кваліфікації кримінального правопорушення, а саме:

1) Прокурор зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням про початок розслідування, якщо правопорушення виявляється злочинном;

2) Якщо правопорушення є проступком тоді прокурор має кілька варіантів розвитку дій, або розпочати кримінального переслідування, або

використати альтернативні способи вирішення кримінальних спорів.

У випадку якщо, прокурор вирішив не розпочинати кримінальне переслідування, хоча його рішення є остаточним, потерпілий має право розпочати кримінальне переслідування шляхом звернення з позовом, який направляється до слідчого судді і той в свою чергу розпочинає досудове розслідування. На практиці прокурори, зазвичай, порушують кримінальні справи щодо підозрюваних у скоєнні тяжких злочинів, за які Кримінальним кодексом Франції передбачається покарання у вигляді позбавлення волі. [10, с. 341]

Вчені Франції аналізуючи КПКФ виокремили деякі його особливості, однією з яких є те, що право вибору між закриттям і порушенням кримінальної справи може бути використано тільки щодо правопорушень середньої і невеликої тяжкості, які спричинили невелику шкоду (наприклад, дрібні крадіжки в магазинах, умисне заподіяння шкоди здоров'ю, яке не мало наслідком тяжких ушкоджень у потерпілого, пошкодження автомобілів, або дрібне шахрайство). Зазначені злочини являють собою доволі серйозну загрозу, адже скоюються у великій кількості, і їх доволі часте повторення викликає у потерпілих відчуття незахищеності. [11, с. 176]

При прийнятті рішення про подальшу долю справи, прокурор в основному враховує два критерії: можливість суду винести рішення у справі упродовж розумного строку та необхідність реалізувати узгоджену кримінально-правову політику, на наш погляд зазначені критерії є цілком доцільними та ефективними. У Франції кримінальний процес підпорядковується строгим формальним вимогам, які полягають в дотриманні принципу змагальності процесу, що дозволяє сторонам подати своє бачення справи, а судді встановити реальні фактичні обставини. Змагальність процесу також дозволяє вивчити особу підсудного, щоб вибрати найбільш відповідну санкцію. Тому, якби прокурори були зобов'язані порушувати судові переслідування стосовно всіх правопорушників, суди були б перевантажені, і не змогли б вирішити ці справи протягом багатьох років. У зв'язку з цим, рішення у справах про вчинення правопорушень середньої і невеликої тяжкості виносилися б із запізненням. Працівники прокуратури, виходячи із принципу доцільності беруть до уваги можливість судів розглядати справи, а також у зв'язку з необхідністю дотримання кримінально - процесуальних вимог, приймають рішення порушувати кримінальні справи в короткі строки виключно щодо тяжких злочинів. [12, с. 259].

Франція є однією з перших держав, яка на законодавчому рівні закріпила інститут апеляційного оскарження у 1539 році [9, с. 131]. Науковець Фойницький І.Я чітко зазначив, що саме інститут касаційної перевірки (перегляд вироків виключно за формальними підставами – порушеннями матеріального та процесуального права) з'явився у Франції в 1790 році та був закріплений у Кримінально-процесуальному кодексі Франції у вигляді так званої чистої касації. На нашу думку істотну роль відіграє віковий досвід Франції стосовно участі прокурора у кримінальному провадженні, адже чинний КПК Франції містить у собі апеляційне й касаційне оскарження та ревізію (перегляд за нововиявленими обставинами). [8]

Вітчизняні науковці при дослідженні КПК Франції виділили наступні способи оскарження: ординарні, ретракційні та перегляд вироків, які не набрали законної сили [1, с. 374]. Молдован А.В. аналізуючи дане питання виокремив цікавий факт, як на наш погляд, а саме те, що, якщо апеляційна скарга подана з порушенням установленого порядку, або з запізненням суд її не розглядає, а якщо скарга не є обґрунтованою – підтверджує оскаржене рішення. Що ж стосовно судових витрат то їх скаржник зобов'язаний сплатити в обох цих випадках, якщо ж апеляцію подав прокурор, судові витрати відшкодовуються за рахунок державної скарбниці. Прокурори знаходяться при апеляційних судах та Касаційному суді і зважаючи на це, саме вони повинні сповіщати зацікавлених учасників процесу про надходження скарг на рішення суду рекомендаційними листами, це є їх обов'язок. [5, с. 306]

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, можемо дійти висновку, що прокуратура є однією із найдавніших державних установ Франції,

створена прокуратура у XIV ст. Сьогодні вона має назву "Публічне міністерство". Прокуратура Франції підвідомча міністерству юстиції, розміщена в структурі виконавчої гілки влади. Процесуальний статус прокурора й сама діяльність прокуратури регламентовані та регулюються КПК Франції, кодексом судової організації і ордонансом.

Головним напрямком діяльності прокуратури є кримінальне переслідування, керівництво діяльністю судової поліції, порушення кримінального позову, підтримання обвинувачення в суді, забезпечення виконання судових рішень, які набрали законної сили. Ієрархічна субординація, цілісність, незалежність та відповідальність є фундаментальною основою організації та діяльності прокуратури. Працівники публічного міністерства (прокуратури) підкоряються вищим керівникам, а ті в свою чергу Міністру юстиції.

Також варто зазначити, що діяльність кожного прокурора розглядається як діяльність прокуратури в цілому. Присутність одного і того ж прокурора при розгляді справи не обов'язкова, його може змінити інший працівник прокуратури. Відповідальність за порушення закону прокуратура не несе, якщо порушення було скоєне в час кримінального переслідування. Прокуратура не може бути притягнута до відшкодування судових витрат і до відшкодування збитків особі, визнаному винним, що є гарантією незалежності і позбавляє прокурора від переслідувань незадоволених громадян. Прокурори незалежні по відношенню до суду і до сторін в кримінальному процесі.

Прокурорів призначає президент Франції за пропозицією Міністра юстиції у відповідності з висновком Вищої Ради магістратури. Очолює прокуратуру Міністр юстиції Франції.

Література :

1. Гуценко К.Ф. Уголовный процесс западных государств / К.Ф. Гуценко, Л.В. Головкин, Б.А. Филимонов. – М.: ИКД «ЗерцалоМ», – 2001. – 480 с.
2. Ким Ю.В. Прокурорский надзор в структуре российской правовой государственности: генезис института, функции, тенденции развития (государственно-правовое исследование) / Кемеровский государственный университет. – Кемерово, 1992.
3. Кодекс судової організації Франції (введений Ордонансом від 8 липня 2006 № 2006-672),
4. Михайленко О. Прокуратура Франції: становлення та повноваження // Право України. – 2000. – № 2. – С. 100-102.
5. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: навч. посіб. / Молдован А.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с
6. Органічний закон про Вищу раду магістратури від 5 лютого 1994 р. № 94-100
7. Трубицина Э.М., Якубович Н.А. Прокуратура некоторых буржуазных государств // Вопросы прокурорского надзора. Сборник научных трудов. – М., 1972. – С. 191-198.

8. Уголовно-процессуальный кодекс Франции 1958 года: по состоянию на 1 января 1995 года / пер. с фр. Л.В. Головки. – М.: Изд-во «Юридический колледж МГУ», 1996. – 326 с.
9. Фойницкий И.Я. Курс уголовного судопроизводства: в 2-х т. / Фойницкий И.Я., под общ. ред. А.В. Смирнова. – СПб: Альфа, 1996. – Т. 2 – 552 с.
10. Ligeti K. Toward a Prosecutor for the European Union. – Vol. 1: A Comparative Analysis. – Oxford and Portland, Oregon: Beck/Hart, 2013. – 1096 p.
11. Largier J. La procedure penale. 16 éd. – Paris, 1997. – 372 p
12. Tasks and Powers of the Prosecution Services in the EU Member States, ed. Peter J.P. - Vol. 2. - Nijmegen, Netherlands: Wolf Legal Publishers, 2005 – 500 p.